

Л 2005

5990к

КАУЫЛ
КІТАПХАНАСЫ

Мархабат
БАЙҒҰТ

Ауыл
әнгімелері

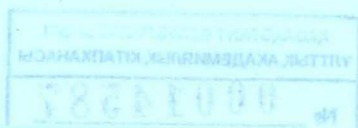
Қазақстан Республикасы
Ақпарат министрлігінің басқармасы
бойынша шығарылып отыр

ЖАҒАМАҒАҒА ҚЫЗЫҚТАУ

Мархабат БАЙҒҰТ

Ауыл әңгімелері

Алматы
“Қайнар”
2004

*Қазақстан Республикасы
Ақпарат министрлігінің бағдарламасы
бойынша шығарылып отыр*

Байғұт М.

Б 17 Ауыл әңгімелері. Алматы. «Қайнар». 2004. – 432 бет.

ISBN 9965–9325–7–3

Жазушы Мархабат Байғұттың бұл кітабына ауыл туралы әңгімелері кіріп отыр. Ауылға іңкәр қаламгердің аталмыш тақырыпқа жиірек жазатыны, уызды да уытты тілі, әдемі әзілі мен астарлы әжуасы, характер ашудағы айшықты өрнектері оқырман қауымға белгілі. Ауыл адамдарының сезімталдығы мен сағынышын, мұңы мен махаббатын, талайлы тағдырларын табиғи бейнелейтін прозашы жаңа әңгімелерінде қазіргі заман талабына, бүгінгі уақыттың әуеніне сәйкес психологиялық-фәлсәпалық тың ізденістер таныта түскен.

С 4702250201
403(05)–04

ББК 84 Қаз 7–44

ISBN 9965–9325–7–3

© Байғұт М., 2004
© «Қайнар» баспасы, 2004

00014587

ЖАЛБЫЗДЫНЫҢ ЖАҒАСЫНДА

Құдықсайда қойды кезек бағады. Қоғам малы болмаса, жекеменшік қой-ешкіні бағуды жұрт намыс көретін болғалы қашан. Ең соңғы падашы Назар жарықтық та қартайып, екі жыл бұрын құрметті демалысқа шығып еді, жақында қырқы берілді.

Қойдың кезегі екі айда бір келсе де, Тұрсынбек азарда-безер. Өзі колхозда «разнырабош». Негізгі мамандығы — маяшы. Бас маяшы десе де болады. Құдықсайда бес-алты қой қора бар. Солардың маңайына екі-екіден мая жиналады. Алғашқы шөмеле шөпті жаймалаудан бастап маяның төбесін шошайтып, төртақамен тырмалап, төңірегін сыпыруға дейінгі жұмыстың бәріне бас-көз болып, бел ортасында жүретін өзі. Ал өзге уақытта — «разнырабош».

Міне, бүгін Тұрсынбек жекеменшік қойдың кезегінде. Әлі шөп шабу науқаны басталған жоқ. Колхоз жоңышқаның алғашқы орымын жинап алған. Ендігі қырдың шөбі мен Жалбыздының жағасы шабылғанша он-он бес күн тыныс алуға болады.

Бүгінде бұл төңіректе жайылым да қалмаған. Жеке мал жалғыз ғана Шошақтөбені айналып, шандатады да жүреді. Шабындыққа түсіруге болмайды. Тұрсынбек тықыр беткейде жамбастап жатып шеттік кемірген ешкілерге, ажырықтың қалдығын бырт-бырт үзген момын қойларға қарады. «Бырт-бырт-бырт». «Бырт-бырт». Оқта-текте «Еh-he», «eh-eh» деп арық-тұрақ тоқтылар жөтеледі. Ешкінің көбі итмұрынға байланып қалғандай. Тек Хабарбектің қара текесі ғана тыныш таппайды. Қашанғы қара теке. Осы ауылдың кебенек атаулысы соған тартқан тағы да. Өткен кезекте осы бөле бүкіл малды жаңа когерген жоңышқаға бастап кетіп, үлкен ұятқа қалдырған. «Сенің текең-ақ бөле

болды!» — деп Хабарбекке әжептәуір ашуланған. Ол мырс-мырс күлген.

«Бырт-бырт-бырт».

Осындай бір сарынды дыбыстар тербеген болу керек. Тұрсынбектің көзі ілініп кетіпті. Қия беткейде жамбастап жатып-ақ қалғып кетіпті. Орнынан ұшып тұрды. Қой да орнында, ешкі де орнында. Көзін уқалап жіберіп, Хабарбектің қара текесін іздеді. Орнында. Түс болды, енді ешқайда кете қоймайды.

«Ойбай-ау, есек қайда?!» Есегі де тып-тыныш, құлағы салбырап тұрған. Ал енді ше? Енді сайдың табанына түсіп үлгеріпті. Ауылға қарай аяңдап кетіп барады. Бұған не бәле көрінді? Соның соңынан жүгіруі керек пе? Далақтап? Қойшы-и. Бір күн жаяу жүрсе неғыпты сонша.

Тұрсынбек қия беткейге қайта қисайды. Қайтадан ұшып тұрды. «Оу, не жатысым бұл?! Ойы-ба-ай! Есектің өзі кетсе мейлі ғой. Ердің қасында түскі тамақ ілулі емес пе? Бір таба нан, пияз, бір бөтелке айран бар ғой дорбада! Бір күнге аштан өле қоймаспын-ау, бірақ мына пәле жолда құтырар. Өзі құтырмаса, бос жүрген есектер құтыртар. Сонда деймін-ау, ерге байлаған түскі тамақ шашылып бір жерде жатса, тартпаның өзі төрт жерден тігілген еді, ер-тоқым шашылып екінші жерде жатса. Ойы-ба-ай! Ердің екінші жағында Жамбылдағы Жәмила жетпіс екі сомға әкеп берген «Спидола» транзисторы тағы бар! Ол жатса үшінші жерде. Қарап жатпай, түскі демалыс кәңсертің беріп жатса... Оу, мынау кімнің есегі, Тұрсынбектің есегі десе... Қой, қуып жету керек!»

Тұрсынбек бір шақырымға жетеқабыл жерді жүгіріп өтіп, есектің алдынан орағытып шыға келді. Бірақ ырсылдап, еңтігіп қалды.

Есектің еріне сүйеніп, еңтігіп тұрса, орталықтан Хабарбек келе жатыр.

— Қойда ма десем, ойда жүрсің ғой, көк соққан.

— Қойды сенің қара текене тапсырып, Жалбыздыға шомылып қайтып ем, түскі демалыс кәңсертің тындап тұрмын.

— Есегің қашып, қуып жетемін дегенде көкірегің ашып тұр білем. Қазір бәрін басқызамын. Сүйіншіге не бересің?

— Ой, қойшы. Сенен қайбір жақсылық шығады дейсің.

— Жоқ. Сүйіншінді айт. Жүрегің жарылып кетпесін.

— Ал, мен кеттім, — деп Тұрсынбек есекке мінді.

— Көп боса балалардың жәрдем ақшасын әкелген шығарсың. Біреуін әкелсең, бір сомды, екеуін әкелсең, екі сомды бәрібір аласың.

— Мә-мә-мә-ә! Оқы-ы! Қатының герой бопты. Указбен! Аудан бойынша бес-ақ қатын. Бұрын он бес-жиырма болушы еді, бұ жолы бесеу-ақ. — Хабарбек облыстық газетті аттың үстінен лақтырып жіберді. Тұрсынбек жерге түсірмей қағып алды.

— Сонымен сүйіншіге не бересің? Үшінші бетін қарасайшы. Бірінші бетте нең бар. Бірінші бетке басқа герой шығады. Әлі күнге дейін газеттің мәнісін білмейді. Оқымайды ғой бұлар, оқымайды. Бүгін шыққан газет бүгін жетсін деп алашапқын боп әкелесің. Облыстағылар түн ұйқысын төрт бөліп шығарады-ау осыны. Таксимен бізге жеткізеді. Хабарбек қара қасқасымен Құдықсайға шабады. Мұндағылардың тұрысы мынау меңірейіп. Түксіз, түйсіксіз.

— Сүйіншіні герой болған адамнан аласың да, — деді Тұрсынбек газеттен көзін алмай. Сырты салмақты болғанымен, ішінен қатты толқып тұр еді. — «Жанасбаев Тұрсынбекке ардақты әке атағы берілді» деп жазылса ғой, жөні басқа, мына жерде Жанасбаева Орынкүлді айтқан. Так што... Содан аласың...

— Қойшы енді, қашан жуасың, соныңды айтшы.

— Оны да Жанасбаева жолдас білсе керек.

Хабарбек қамшысын сарт еткізді, қара қасқа ыршып түсті.

Тұрсынбек облыстық газетті қолына ұстаған күйі қойға, қияға қарай беттеді. Қайта-қайта қарайды. Қисайып жататын орнына жеткенше газет тозатын болды. Өзі ғой, өзі. «Жанасбаева Орынкүл — Түлкібас ауданындағы «Қызыл жұлдыз» колхозының колхозшысы, Құдықсай ауылы» депті.

Орнына келіп, Орынкүлдің таңертең берген түйіншегін шешті. Қоңыр орамалды жазды. Жаңа газетті төсеуге болмайды. Сақтау керек. Төрт бүктеп, бір орап, қойын қалтасына салып қойды. Нан оралған ескі

газетті төседі. Оны да ары-бері ақтарып қарады. Указ жоқ екен. Мұндай Указ айында-жылында сирек шығады ғой. Он баланы кім болса сол туып жатқан жоқ. Бұл өзі үлкен оқиға. Үлкен қуаныш. Жаңағы Хабарбекке бірдеңе атай салу керек пе еді? Сөйту керек еді. Бірақ өзі адамға қиғаштап, биіктен қарайды. Бірінші бетте нең бар дейді. Үшінші бетті қара дейді. Оқымайсың дейді. Өзі адамды менсінбейді. Сондай бәлесі бар. Сонысын жақтырмайды. Қашан көрсең де сөйтеді. «Қатының тағы да егіз туа ма?» «Ертерек геройға жеткізбейсің бе?» «Бәрі өзіндікі ме? Жартысы қара, жартысы сары ғой?» Міне, сөзі осындай. Өзінің бір ұл, бір қызы бар. Әйелі тумай қойған. Әйтпесе, алдажалда бір-бірімен жаға жыртысқан жоқ.

Төбел қойды сойып, ауылдастарды шақыру керек. Хабарбекке бірдеңе берген дұрыс.

Айранды ішіп алды. Нан мен пиязды жеп отыр. Орынкүлдің шайы болар ма еді? Өзі білегін көрсетіп, білезігін сылдырлатып құйып берсе. Былайша қарағанда, Орынкүлді он бала туған дей қоюдың өзі қиын-ау. Қырықтан енді асты. Аздап әжімі бар. Бірақ сол құрығыр әжімдері де әдемі ғой. Анау Қарынбектің қатыны ше? Сол сары қатын Орынкүлмен жасты. Бірақ оның әжімін құдай басқа салмасын. Мыж-тыж. Екі-үш баланың өзіне азып-тозып... Мезгілінен бұрын қартайып... Оның қасында Орынкүл қайда-а-а. Рас, нан жабудан ақ шаршайды. Ойы-ба-ай! Балалар да қиын-ау. Мына жақтан жауып жатса, мына жақтан жеп жатады. Орынкүл жиырма таба нанды жауып та болады, балалары жеп те бітеді. Бір қарасаң, бір-бір жарым таба нан қалады-әй. Орынкүл күліп қойып, маңдайынан шып-шып сорғалаған терді сүртіп, қайтадан нан ашытуға кіріседі-әй.

Тұрсынбек қойын қалтасынан газетті қайта суырды. Тағы қарады. Өлең айтқысы келді. Несі бар, мына жерде ешкім естімейді. «Е-he-he-ей! — деп бар даусымен айқай салды. — Еh-he-he-ей! Ah-ha-a-ай! Oh-ho-ho-o-ой! Орынкү-ү-үл! Құттықтаймын!»

Құдықсайдың жарбақтары да «у-у-у» деп жаңғырығады. Хабарбектің қара текесі жақтырмай, сүзе қарайтындай. Хабарбек секілді биіктен, қиғаштап қоз тас-тайтындай.

Күн батар-батпаста қойды ауылға қарай қуа жөнелді. Оны бүкіл ауылдың адамдары үйлерінен шығып, қолын қысып, құттықтайтындай көрінді. Ауылдың өзі де жаңа батқан күннің қызыл арайына шомылып тұр екен. Биік теректердің жапырағына дейін жалт-жұлт ойнайды. Әлі піспеген алма да жақұттай жарқырайды.

Шеткі үйлер қой-ешкісін бөліп ала бастаған. Ешкім ештеңе дейтін емес. Газетті алмаған ба, көрмеген бе, оқымаған ба, немене?! Көрсен де көрмеген, білсе де білмеген бола ма? Ондайлар табылады. Көре алмайды ғой, көре алмайды.

— Қуаныштарың құтты болсын, айналайын, — деді белі бүкірейіп жүретін Бейсеғыз кемпір жалғыз ешкісін жетектеп бара жатып.

«Е, бәсе!»

— Рақмет, апа, бірінші бұл ауылдан сіз құттықтадыңыз! — деді мәз болып. — Қой сойып шақырамын, жуамын, апа!

— Отец-герой! Қалай ғана көшеге сыйып келе жатсың? Құттықтаймыз! Аддуши! — Бұл газеттің аты-жөнінен адресіне дейін оқып шығатын, өзі де хабар-ошар жазып тұратын Әлібай еді.

«Е, бәсе».

Орынкүл бір баласын көтеріп, бір баласын жетелеп, алдынан шығып тұр екен. Қисық жиденің қасында, қос теректің ортасында тұр. Күледі. Перзентханаға барғанда да өстіп күлетін. «Нешауа. Жарасады». Тұрсынбек Орынкүлдің қолын алды. «Пәздірәбляю» деді. Қия беттегі «ю-у-у» ойына түсіп, жымыды. «Сізді де» деді Орынкүл. «Біз емес, сіз ғой орден алған, атақ алған,» — деді бұл.

— Шаршаған жоқсың ба? — деді сосын Орынкүл.

— Неге шаршаймын.

— Қойдың кезегін жақтырмаушы едің.

— Бұл жолғым серуен болды, — деді бұл. — Өзің шаршамадың ба?

— Үйде отырып па?

— Даланың тірлігінен үйдің тірлігі қиын ғой. Бүгін бір түрлі көтеріліп жүрдім.

— Кімнен естідің?

— Хабарбек сүйінші сұрап, газет әкелді.

— Е, бәсе...

Ертеңіне ауылдастарын шақырды. Жуды. Төбел қойды сойған.

Екі күннен кейін бір тоқтысын сойып, бас-сирағын үйітіп, ішек-қарнын аршып, далаға мұздатып қойды да, елең-алаңнан автобуска мініп, Жамбылға тартты. Жамбылда Жәмила тұрады. Өткен жылы ЖенПИ-ді бітірген. Екі жыл бұрын күйеуге шыққан. Күйеу бала фосфор жағында. Әзірше өз үйлері жоқ. Бір кемпірдің қолында, төртінші қабатта тұрып жатыр. Мұздай суы, ыстық суы, тағы басқалары, бәрі ішінде. Жәмиланың мектебі сәл алыстау. Тиіп-қашып жұмыс істеп жүр әзірше. Айлығы аздау. Бала да әлі былай, оң қолын танып, сол қолын танымай дегендей, икемсіздеу. Шөрлі жерден шыққан бала. Екі-үш айда бір тапқан-таянғанын жеткізіп тұрады. Үйдегі балалардың аузынан жырады. Қанша дегенмен, қаланың аты — қала. Жаңа тірлік. Шүкір, жақсы боп кетер. Балаларының алды осы Жәмила еді. Жаман болмады. Жаман емес. Оқуға өзі кетті, өзі түсті. Жамалбегі де, әне, оқып жүр. Осы үйге кеп тұрады ғой, әйтеуір.

Тоқтының еті жеңіл емес сияқты. Жаман шыққан жоқ. Өз қатығы өзінде. Енді жалғыз ісегі қалды соятын. Соны әкелмек еді, Орынкүл ақыл айтты: «Ұяттылау мейман келсе, керек болар. Жақсылы-жаманды, әйтеуір, мынадай атақ-абырой алып қалдық» деген.

Тоқтының етін екі қолына кезек-кезек ауыстырады. Ақырында арқалап алды. Тас үйлердің арасымен келе жатыр. Қозықұйрық секілденген бастырманың астына біраз аялдады. Қарсы үйдің бесінші қабатында, балконда белуарына дейін жалаңаш семіз адам тұр екен. Бұған қарап миығынан күлді. Қапшық арқалап, аптапта ақжемденген фуражке, қара костюм киген, шып-шып терге түскен Тұрсынбекке күліп тұр, әрине. Е, күле берсін. Кім кімге күлмейді бүгінде. Тас үйде, сан қабатта Құдықсайдың теректеріндегі ұяда солықтаған шымшық құсап көрген күндерің бар болсын! Сен маған күлдің ғой, мен саған күлем. Ал, әйтпесе! Шымшық құсап, айнала алмайтын балконыңда

аузыңды ашып, тамағыңды бүлкілдетіп, неменеге мәз боласың?! Миығынан күледі. Мұздай суым, ыстық суым, тағы басқаларым үйімнің ішінде дерсің. Ал мейлі. Суың жақсы-ау, мұздайы, суығы. Тағы басқаларың қиын да. Өзі көкінеңмен қатар тағы. Күледі-әй, маған барып. Қапшық па, қапшықты тапсаң арқаларсың. Мұның ішіндегіні көрсең, күлкің тыйылып, көзің жайнап кетер. Қаладелнегің бос-ау, ә?!

Қапшықты қайта арқалады. Бұрылып, балконға тағы көз салған. Жаңағы семіз жас күлкісін тыйып, калготки жайып жатыр. О, кеуекбас, көрген күнің құрысын! Жөргек жайып тұрысын! Көп боса, екі балаң бар шығар. Өзіміз он бала ту... он балалы болсақ та, құдайға шүкір, жөргек жуып көрген жоқпыз. I-һім!

Тағы бір-екі тас үйді айналып өтіп, Жәмилалардыкіне көтерілді. «Қаладелнектері» бос екен. Қуанып қалды. Құттықтады. Әдейі арнап баратындарын айтты. Бұл асығып үйіне қайтты.

Автобуста Атабек жолығып қалды. Қолын қысып құттықтап жатыр.

— Жақсы кездестің, жүдә жақсы кездестің, — деді ол.

— Ауылға барып мейман болыңдар. Жуамыз, — деді бұл.

— Барамыз, — деді Атабек. — Шын айтып отырмын. Баяғыда бір-екі мәрте шақырып едің. Енді барамыз, міне. О-от, солай.

— Құдықсайдың талай үйінде болдың. Хабарбектікіне көп барасың. Бізді менсінбейсің, әрине.

— Жо-жоқ. Жүдә жоқ. Әр істің өз сәті болады, құрдас. Осы жолы сәті түсейін деп тұрғанын сезбейсің бе? О-от, солай.

— Келіндер. Әліміздің келгенінше күтеміз. Аянатын біз емес.

— Барғанда, мәселенің өзі былай ғой. Орынкүлдің орденін тапсыру мәселесін айтып отырмын мен. Бұл өзі үлкен мәселе. Кейбіреуге беріп жібере салады. Селсебет тапсыра береді. Ал базбіреулерге үлкен кісілер барып, арнайы тапсырады. Сен кейбіреуге жатасың ба, базбіреуге қосыласың ба? Гәп осында, құрдас. О-от, солай!

— Ойы-ба-ай! Сондайы бар дегін. Біздің Орынкүл бірдеңені сезген екен-ау. Осы жолы мен қызымнан келе жатырмын. Семіртип отырған дәу ісегім бар еді. Соны сойып апарайын деп ем: «Қоя тұр, ұятты кісілер кеп қалуы мүмкін, Жәмилаға тоқты да жетер», — деп еді.

— О-от, солай! Өзің біл. Ұялмаймын, селсебетімді де ұялтпаймын десең, ертіп барамын. Әжептәуір кісілер келеді. Пішен науқаны басталып кетпей тұрғанда, ауылыңа бір бар-е-еп, демалып қайтуға қарсылық білдірмейді ол кісілер.

— Жүдә жақсы. Күтеміз.

— Күткенде, жалпы, былай, жағдай қалай?

— Жағдай жақсы. Қ-қай жағын айтасың?

— Қабағыңыздан бастап табағыңызға дейін. Бәрі ескерілуі керек. Бүгінде талғам күшті ғой. — Атабек осыны айтып есінеді. — Ке-кейбір үйге барасың-ау, шақырып қоймаған соң. Бірақ қасындағылардан қаты ұялып, жерге қарап қайтасың.

— Қой, өйтпе! Ондайынды айтпа, айналайын. Жерге қарады деген не сүмдық! Баршылық қой бүгінде. Балалардың өз несібесі. Жәрдем деген ө-өздеріңнің, ө-өкіметтің арқасында жаңбырдай жауып тұр. Жерге қарап не көрініпті сонша.

Тұрсынбек бір орнында отыра алмай, тыпыршып кеткен. Маңдайынан тер шүмектейді. Ақжемденген фуражкесін алып, алдына қойды. — Сойысым дайын. Ісек. Қара ісек. Құйрығы кетпендей. Тауықты колхоздан жаздырып аламын. Майда-шүйде табылады. Хабарбектің қатынына салат жасатам. Орынкүл о жағына нелеу. Арак-шарапты орталықтан апарамын. Біздің селмақта қортық арақтан басқа дым жоқ. Тағы не керек? Ақылыңды айт. Селсебет болып сен ұялма, әтес-герой болып мен ұялмайын. Екі-үш күн бұрын хабар бер. Балаларды тазалыққа жұмылдырайын. Бірақ, ойы-ба-ай, біздің үйде кілем жоқ, сосын үстел жоқ.

— Ну, мәселе онда емес. Ертең-бүрсігүні хабарласамын. Айтпақшы, кісілердің ішінде әйелдер болады. Сол жағын ескер. О-от, солай.

— Ойы-ба-ай! — деп басын ұстаған Тұрсынбек. Атабек колхоздың орталығында түсіп қалған.

Үш күн отпей хабар жіберіпті. Тұрсынбектің үйі

абыр да сабыр болды. Үй іші үш қайтара қағылды, қайта-қайта жуылды. Орынкүл балаларын шомылдырды, жаңа жейде, жаңа трусилерін кигізді. Бір жақсысы, Орынкүл тіпті салмақты болып кетті. Дегбірінен айрылған Тұрсынбек еді. Ауданға екі-үш рет, колхоздың орталығына екі-үш рет шапқылады. Бәрібір Хабарбектің қатынынан пайдалы кеңес алу керек сияқты. Олар ауданнан, қаладан келетін меймандарды күтіп үйренген.

— Барсаң бар, — деді Тұрсынбек. — Онсыз атқара алмасаң...

Кешке қарай бір баласын көтеріп, бір баласын жетелеп, Орынкүл сол үйге кеткен. Көп ұзамай қайтып оралды. Хабарбектің кербезі жолаушылап кетіпті. Күйеуін де ала кеткен.

— Ертерек бару керек еді! Нан жабудан-ақ қолың тимейді! — деп Тұрсынбек қалшылдап кетті. — Бір күн нан жаппасаң, жұрт қырылып қалатындай. Енді қайттік?! Атаңа нәлет-ай!

— Қой енді. Балаларға да, мейманға да нан керек.

— Мейман сенің күлді-көмешіңе қарап қапты. Магазиннен ақ бөлішке алу керек.

— Ақ бөлішкені ауданда жемей жүр дейсің бе? Таба нан таңсық оларға.

— Ойы-ба-ай, мынаны-ай! — деп танданды Тұрсынбек. — Оны кім айтты саған?

— Мен айттым. Оқымайсың. Газет-журнал оқымайсың. Қолыңа кітап алмайсың.

— Ойы-ба-ай, мынаны-ай! Айтпақшы, Жәмиланы шақыртсақ қайтеді, а? Кішкене шәрі көрген.

— Шақырсаң, шақырт. Бірақ қалай хабар бересің? Үлгерме ме?

— Көршісінде телефон бартұғын. Бір жерге жазғамын. Әй, қайсың барсың? — деп балаларын шақырды. — Әй, үстеріңді былғамай ойнандар. Біреуің келші бермен. Әлгі ши барқыт бешпентімнің төс қалтасында жекжаттардың тізімі жазылған қойын дәптерім бар еді. Табындаршы.

Алтыншы класта оқитын Айдар үйге зып берді.

— Мынау ма? — деп қоңыр қойын дәптерін алып шықты.

— I-ім, сол. Әкелші.

Сұқ саусағын жалап алып, байыппен аударыстырды. Жәмиланы ұзатарда жасаған жекжаттардың тізімін түгендеп өтіп, бір-екі бет аударып, қатты да қалды.

— Міне, міне, таптым! Оқы-ма-айсың дейт маған. Біз жаза-а-мыз. О-от, солай! (Атабекке еліктеді осы жерде).

Тұрсынбек қоқиланып, кеңсеге, қара телефонға жалынуға кетті.

Ертеңіне сәскеде Жәмилалар келген. Артынша меймандар да келді. Бүркеншігі бар машина. Су жаңа екен. Жым-жырт, дыбыссыз, қисық жиденің қасынан өтерде ғана «ғыр-р-р» деді де, қораға кіріп кетті.

— Атабек Муратович үйге машинамен кіргізе ме деп қорқып едім, — деп күле түсті толық, ұзын бойлы әйел. Шашын бояп алған. Ернің бояп алған. Кірпігін де сөйткен. Келісіп тұр. Тұрсынбек аузын ашып қарапты да қапты. Жамбылдан, ауданнан мұндай әйелдерді талай көріп жүр ғой. Бірақ өзінің қой қамайтын қорасының алдынан көрген қызық болады екен.

— Это — наш многоуважаемый отец-герой! — деп таныстырды Атабек. — Аты-жөні Тұрсынбек Жанасбаевич. Ал мына кісі Ольга Тимофеевна. Орден тапсыруға ауданнан ат терлетіп әдейі келіп отыр.

Ольга Тимофеевнадан соң тағы бір әйел түсті. Ол кісі де боянып алған. Бірақ ашаңдау. Орынкүлдің о жақ, бұ жағында сияқты.

— Бұл кісі де Ольга Тимофеевнамен бір салада қызмет істейді. Рахима Рахметовна, — деді Атабек. Міне, құрдас, меймандарың осы.

«Ойы-ба-ай! Екеуі-ақ па? Екеуі-де әйел ме? Енді қайттім?!»

— Азсыздар ғой, — деді сасқалақтап. — Біз көп келеді деп...

— Аз болса да саз, құрдас.

— А где наша героиня? А где наша главная виновница? — деп Ольга Тимофеевна жан-жаққа жылдам бұрылып, жіті көз тастады. Денесінің едәуір молдығына, толықтығына қарамастан, шапшаң-ақ.

Осы кезде үйден Орынкүл де шығып еді. Жәмила қайта киіндірем деп кешіктірсе керек. Бұдан біраз

бұрын қызы тіктіріп әкелген «пірөмой» көйлегі. «Нешауа». «Жарасады». Шашын төбесіне қоқырайтыпты-әй! «Нешауа. Жараспай тұрған жоқ». Тұрсынбек кенет Орынкүлдің аяқ жағына қарап еді, қатты қысылып, ұялып кетті. «Гәмәж» киіпті. Қалың ғой ол, ыстық қой! Күн жанып тұрғанда, шіліңгір шілде түсіп қалғанда. Күлетін болды-ау, күліп кетеді ғой енді. Ольга Тимофеевна да Орынкүлге қадала қарап қалыпты. Бірақ Орынкүлдің балтырын жалаңаш та, шұлықпен де көрсету қиын екендігі есіне кешірек түсті. Тамырлары көгеріп, сыртына шығып жүруші еді. Айдар мен Хайдарды егіз әкелген жылы сол тамырлары шор-шор болып қалды. Түп-тура жұдырықтай-жұдырықтай, шор-шор бірдене. Қарап тұрып жаны ашитын. Тіпті қарауға қорқатын еді. — Келіңіздер, төрлетіңіздер! — деді Орынкүл баспалдақтан түсе беріп. — Аман-есенсіздер ме? Бала-шағаларыңыз есен-сау ма? Жақсы жеттіңіздер ме?

Тұрсынбек қатты таңырқады. Өзі не істерін білмей, әбіржіп тұр еді, Орынкүл емін-еркін, абысындарын шайға шақырғандағыдай игеріп өкетіп барады. Бірақ мына екі әйелдің қасында бәрібір бұған кәрілеу ме, қара қошқылдау ма, қисық-қыңыр ма, әйтеуір, тым олқы көрініп, құлағы ысып кеткен.

Бұдан әрі Тұрсынбек түс көргендей бір бұлдырлау әлемге еніп жүре берген. Меймандар алты бөлмелі үйдің кең залына кірді. Сап-салқын. Жерге жасалған демесе, дастарқан жайнап-ақ тұр. Жамбыл көрген Жәмиланың еңбегі.

Шай ішіп отырып, екі жақ та онша ашыла қоймады. Ольга Тимофеевна Құдықсайдың табиғатына таң қалумен болды. Осынша жыл осы ауданда істеп жүріп, мұнда келмегенін, себеп тауып осындай жерді көрсеткені үшін Атабек Муратовичке риза екенін айтты. Осы сөзін естігенде Орынкүл сәл қабағын шытыңған.

Шай ішіп болған соң Ольга Тимофеевна орден тапсырмақ болған. Бірақ бәрі Орынкүлді таба алмай қалды. Ары күтіп, бері күтіп, Тұрсынбек тысқа тұра жүгірген.

— Әй, апаларың қайда?!

— Бейсеғыз әжемнің үйінде, — деді Жәмила пияз турап тұрып.

— Ол үйде несі бар-әй, үйде қонақ отырса.

— Бейсеғыз әжем қысылып жатыр, — деді Айдар мен Хайдар қосарлана.

— Қысылмақ түгілім өліп неге қалмайды-әй, тоқсанға келген кемпір. Жүгіріңдер, тез жетсін. Ольга Тимофеевнаның тікелей өзі орден тапсырайын деп отса...

Айдар мен Хайдар жүгіріп кеткен. Жүгіріп қайтып келді.

— Әзірше бара алмаймын. Меймандарын өзі күте берсін, — деді апам.

Атабек меймандарды өзге сөзге айналдырып жіберді. Ақырында тамаша ұсыныс тапты: «Жалбыздыға барып шомылайық!»

— Осы ұсынысты көп күттік қой, Атабек Муратович! — деді Рахима Рахметовна қолын шапалақтап.

— Ойы-ба-ай, Жалбызды деген ғажап қой! — деп айқайлап жіберді қызыңқырап қалған Тұрсынбек. — Басында белуардан-ақ келетін балдырлы бөген еді, бүгінде Жалбызды дейтін көлге айналған. Жағасы жалбыз бен қамыс-құрақ. Қандай тал еді әлгі, егіліп-төгіліп тұрады ғой, әйтеуір, сондай бар...

— Мәжнұнтал, — деді Рахима Рахметқызы — Ольга Тимофеевнаның сүйіктісі ғой ол!

— Хозяйкадан ұят болмай ма? — деді Ольга Тимофеевна. — Ертіп барайық.

— Ой, қойыңызшы соны, — деді Тұрсынбек шікірейіп. — Оның өз тірлігі бар. Өліп кетсе де бармайды. Шешінбейді де, шомылмайды да. — Өзі дорбаға әлденелерді сықап, толтыра бастады. Епті, пысық болып кеткен.

— Біздің Тұрсынбек Жанасбаевич көп-көп нәрсені түсінеді, аса терең зейінді адам, — дейді Атабек.

Жалбыздының жағасында балалар жүр екен. Тұрсынбек тас лақтырып қуып тастады. Меймандар таңдайларын тақ-тұқ қағысты. Сазға шалғы түскенше ғана уылжып тұратын көлдің жағасы енді бір он-он бес күнде тоз-тоз болар. Таңдайын қағысқан күйі қонақтар шешіне бастады. Тұрсынбек дорбасын ұста-

ған күйі аузын ашыпты да қалыпты. Атабек бүйірінен түртіп, есін жиғызды.

Бір кезде Тұрсынбектің ойына он шақты баласы мен Орынкүл түскен. Кенет бір орнында отыра алмай, тыпыршып кетті.

— Мен бара берейін. Сіздер асықпай келерсіздер, — деді. Қонақтар бас изескендей болды.

«Бейсеғыз кемпір не болды екен? Қонақтар қайтпай өліп қалып, бәле бола ма?»

Үйдің іші у-шу сияқты. Аяқ киімін шешіп, дыбыссыз адымдап барып, үлкен бөлменің тор пердесінен ішке көз тастады.

Жамбылда, гидромелиоративтік-құрылыс институтында оқитын Жамалбектен өзге бала-шағасы түптүгел Орынкүлді ортаға алып, дастарқан басына жайғасыпты. Рақат! Бұрын бұлардың тап осылай отырғанын көрмеген секілді. Бірақ жайнаған дастарқан жүдеп-ақ қалған екен. Мына отырыстың ұзаққа созылғаны байқалады. Айдар мен Хайдар лимонад құйылған ыдыстарын тоғыстырып мәз болады. Орынкүл мен Жәмила да әлде ақ қайнар, әлде лимонад құйылған фужерлерін тоғыстырады. Ішті-әй! Ішіп отыр мыналар. Өздерінше мәз-мейрам. Кіріп барып, қыранжапқан етпекке бір бекінді. Бірақ батылы жетпеген. Қайта, керісінше, өзінің де осынау отырысқа қосылып кеткісі келгенін сезінді. Айдары мен Хайдары қосарланып барып, сервант жақтан орденді алып, Орынкүлдің омырауына тақты! Жәмиладан бастап балашағасының бәрі де құттықтап, қолын қысып, бетінен сүйіп жатыр.

Тап осы кезде бау жақтан Атабектің қатты күлген даусы естілген.

Тұрсынбек есіктің торын серпіп тастап, ішке ентелей енді:

— Әй! Мыналарың не масқара?! Меймандарға не бетімді айтамын. Түк қалдырмапсындар ғой! — деді қыстыға ышқынып.

Балалар дыбыссыз ғана біртіндеп орындарынан тұрып, тысқа беттеген. Қорыққаң-үріккен сынай жоқ тіпті. Жәмила да аспай-саспай, ақырын ғана дастарқанды реттеуге кірісті. Орынкүл ғана орнынан тұра

беріп, сүрініп кетті. Омыраудағы орден сыңғыр етті. Бірақ оған ешкім назар аудармады.

Орынкүл сыртқы табылдырықтан аттай бергенде тағы сүрінді. Ордені тағы сыңғыр ете түскен. Өзге медальдарымен үн қосқан.

— Оһо! Хозяйкамыз орденді өзі-ақ тағып алыпты ғой, — деді Рахима Рахметовна. — Мана біз тапсырмақ болып едік, қайда кетіп қалдыңыз?

— Бейсеғыз дейтін кемпір бар еді. Сол кісі қатты қысылып қалып... Бір-екі сағат басында күзетіп отырдық. Пелішер шақырттық.

— Қандай енді? Тәуір ме? — деді Атабек.

— Беті бері қарады, әйтеуір. Қатты қорқып едік. Бала-шағасы жоқ кісі...

— Е, тоқсанға келген қақпас өлсе өлет те! Тепкілеп тұрып көлеміз де, — деді Тұрсынбек. — Сен маған мынаны айтшы, орденді Ольга Тимофеевна тапсыруы керек еді, өзіңнің тағып алғаның нең-әй, а?!

— Өзім емес, Айдаржан мен Хайдаржан таққан. Қайтадан алып қоямын деп тарс есімнен шығып кеткенін қарашы. — Осыны айтқан Орынкүл орденін ағыта алмай әлектенген.

Сөзге Ольга Тимофеевна араласты:

— Мейлі енді, бәрібір ғой, — деді ол. — Қайта балалардың тапсырғаны жақсы екен...

Ол кісі осылай деген. Бірақ Жалбыздың суы салқындық етті ме, жақ жүні үрпиіп кеткен еді...

...Көп ұзамай шөп шабу науқаны басталды. Жалбыздың жағасына алдымен орақ түсті. Құдықсайдың бас маяшысы Тұрсынбек өзінің негізгі міндетіне кірісті.

КӨРПЕСАЙДЫҢ КІТАПХАНАСЫ

Сұлу кеш түн қойнына кіріп кетті.

Көп ұзамай ай туды. Айнала сүтке шомылғандай.

Ауада ермен иісі аңқи жөнелді сәлден соң. Оқта-текте жалбыздың иісі келеді. Ай жарығымен шашыратқының гүлдеріне дейін анық көрінеді.

Жүрегім сыздап-сыздап кетті. Жүрегімде де жалбыз өсетіндей, соны әлдекім жұлып алмақ болып, тартып-тартып жібергендей.

Осы ауылға осындай шақта келіп қайтамын. Жыл сайын жазда бір-екі күнге болса да келіп кетпесем, ештеңеге қолым бармайтын. Сүлесок ауруға ұшырайтын сияқты едім.

Айдың сүт сәулесіне шомылып, сәл ғана еркелей ырғалып тұрған шашыратқылар табан астынан үрке қалысты. Сусылдаса сыбырласып, қатты абыржыды. Әлдеқайда дүркіреп қаша жөнелетіндей.

Артынша айқай шықты.

— Өлтірем! Өлтіре-е-ем!

Түрлі-түсті экранда, менің түрлі-түсті көңіл экранымда жұмбақ бояуға оранып тұрған Көрпесай ауылының түрі де, түсі де лезде онып сала берді. Айнала бозарып барады.

— Ажалың менен! Мене-е-ен! Шық бері! Шық деймін мен са-ған-н-н!

Экрандағы Көрпесай барған сайын сұрланып, дір-дір етіп, іркес-тіркес қара сызықтар ысқыра бастағандай. Айдың сүт сәулесі де енді шүпірлеген шашыратқыларыма жете алмай, әлдеқайда сүріне тайғанап, алыстап, немесе Көрпесай ауылының үстінде, сона-ау биікте суына сынып, өзге өңірлерге төгіледі.

— Қайда-а-а?! Қайда деймін? Қайда-а-а?! Шық бері! Бәрібір өлтірем. Өлтіре-е-ем!

Иә, бәрі экранда болып жатқан сияқты. Менің көңілімнің айнасында.

Бұл айқайдың иесі — Көрпесай ауылының қырман меңгерушісі. Бидай орылып жатыр. Машиналардың даусы да келіп тұр. Бірақ механикаландырылған қырманның гуілінен меңгерушінің даусы басым. Көңіл айнасына алыста қалған қала келіп орнады енді. Ал өзім Көрпесай ауылында отырмын.

* * *

Шымкент қаласындағы осы бір кітапхана үйі көзіме бірден жылы ұшыраған. Қызыл дипломмен келіп, үлкен қаланың үлкен заводына оп-оңай орналасқанмын. Үшінші күні осы кітапхананы көрдім. Маңдайшасына «Кітапхана» деп жазып қойған. Шағын ғана үй. Ақ шифермен жабылған бес қабатты бетон жайлар болмаса, сол бір... сол бір қоңырқай ауылдың кітапханасынан ешқандай айырмасы жоқ еді.

Үшінші күн болатын. Әлгі кітапхананың жанынан өтіп бара жатып жаутаң-жаутаң қарадым. Келіншегімнің қатаң тапсырмасы бар. Жұмыстан сағат алтыда шығамын. Алтыдан жиырма бес минут өткенде үйде болуым керек. Үй емес, айтпақшы, әзірше пәтердеміз. Қатаң тапсырма сол, анау-мынауымызды жинап-терінуіміз қажет. Көшіп келгенімізге небәрі үш-ақ күн болды. Кешіксем, құлаққа обал. Екі жылдан бері ол менің, мен оның сырын алып болып едік. О баста бір-бірімізге жібектей жұмсақ көрініппіз... Таң қаларлық ештеңе жоқ, адам деген өзгере береді...

Кітапханаға бесінші күні кірдім. Бұл күні де бұлжытпай орындауға тиісті бұйрықтарым бар еді, бірақ ақ шиферлі, маңдайшасына «Кітапхана» деген жалғыз ғана сөзі бар үйдің жанынан жылдам адымдап өте шығуға шамам жетпеді.

Кітапхана екі бөлмеден ғана тұрады екен. Қандай ұқсастық деңіз! Ауызғы бөлме оқу залының да, көрмелер залының да, кітап беретін және қабылдап алатын бөлімнің де міндетін атқарып тұр. Газеттің иісі, кітаптың иісі. Тек ерменнің, жалбыздың, шашыратқының иісі жоқ сияқты. Сонда да терезенің алдындағы гүлдерді соларға ұқсатуға тырыстым.

Газет тігінділерін ақтарып отырмын. Айналама қарап қоямын. Бұрышта әлдебір жергілікті ақынның мүшел тойына байланысты кітап көрмесі жасалыпты. Кітаптары аз емес екен. Бірақ аты-жөнін естімегенмін бе, қалай? Бұл қалада ақындар көп дейтін.

Әлгі көрменің оң жағына газет-журналдар қойылыпты.

Көзім газетте, бірақ оқып отырған мен жоқ. Айналаны бірте-бірте зерттеп алып, кітапханашы жаққа ұрлана көз тастадым.

Жаңа ғана үш-төрт оқушы қоршап тұрған. Менің сәлеміме жауап берді ме, жоқ па, ол жағына назар аудармаппын. Имене кіріп, газет қарай жөнеліппін.

Кітапханашы шашын иығына таман тұстан қырып, бұйралап қойған екен. Біреуге ұқсаттым. Әдетте, көп кинолар мен кітаптарда жігіт қызбен танысарда біреуге ұқсатады ғой. Мен де кітапханашыны біреуге ұқсаттым. Кімге? Кімге ұқсайды? Ә-ә, таптым! Жапонның атақты кино жұлдызы бар ғой! Кім еді сол? Комком... Комаки! Иә, Комаки Курихара. Совет Одағының досы. «Жылына Москваға бір рет келіп қайту үшін себеп табуға тырысамын» деп бүкіл газеттерге уәде берген. Біздің фильмдерде ойнаған Курихара. Комаки! Ол әлденені шұқшия жазып отырды да, кекіл шашын қаламының сүйріктей сабымен самайына қайырып, маған қарады.

— Кешіріңіз...

Даусымның дірілдегені қалай? Қызыл дипломды, қорғасыншы инженер!

— Жарайды, кешірейік...

Мен қысыла күлімсіреген болуым керек. Кітапханашы да жымиды.

— Шымкент қаласына жаңадан келген едік...

— Қош келіпсіздер.

— Кітапханаңызды көрген соң... Кіріп, газет қарайын деп...

— Қараңыз, қараңыз, — деп ол қайтадан әлденені сытырлатып жаза бастады. Шарикті қаламының ұшы сиырдың тұяғындай сырт-сырт етеді. Бүйтіп жаза берсе, қағаз шақ келмес.

Қызыл диплом алардан екі жыл бұрын, үйлену той-

ын жасар алдында келіншегім мені үлкен бір әңгімеге шақырған. Екеуіміз сонда өмірлік маңызы зор көп-көп нәрсеге келіскенбіз. Міндеттеме қабылдағанбыз. Бірақ сол міндеттемелердің ішіне Шымкент қаласына жұмысқа барған соң, қызметтен жиырма бес минут та кешікпей келемін деген пункт жоқ секілді еді.

Кітапханадан кеш қайтыппын. Шымкент қаласындағы алғашқы шатақ сол күні-ақ шықты. Қуаныштысы сол, қызыл дипломның шынымен-ақ пайдасы тиді.

— Түсінесің бе, қызыл дипломмен келген жас мамандар көп емес көрінеді. Заводтың басшылары маған бірден назар аударып отыр. Бірнеше қоғамдық жұмыстың тізімін жасап, алдыма тартты. Бір-екеуін мойынға артуға тура келді. Жас маман, қоғамдық жұмысты жапырып істейді деп, үйді тезірек беріп қалуы ғажап емес қой, жаным...

Бұл сөз келіншегімді айтарлықтай жұмсартты.

Сөйтіп, мен кітапханаға күн сайын қайырылатын болдым. Оның аты Сейсекүл екен. Біртүрлілеу көрінеді, әрине. Сейсекүл — Комаки. Кітапханашы екеу. Біреуі қартаңдау, қара торы әйел. Олар дүйсенбі күні демалады. Сейсенбі күні Сейсекүлді сағынып қаламын. Бұл кітапхананың жұлдызы неге ыстық көрінді маған? Осында бір келмесем, домбыраның қатты бұралған ішегіндей жүйкем тырсылдайды. Бұл неліктен?

Осындай сұрақтарды өзіме-өзім ашық қоя алмаймын. Анталап келіп, бірден буындыратын мұндай тергеулерді мойындағым жоқ. Дегенмен осыларға ұқсас сұрақтардың да, олардың жауаптарының да қызыл дипломды инженердің күрделілеу ми қатпарларында бар екені тағы белгілі.

Бірте-бірте кітапханада егде тартқан қара торы апайым отырса, кіржің ете қалатынды шығардым. Ал, Сейсекүл болса, төбем көкке жетеді. Келіншегім осыны білсе ғой, көкке жеткен төбем де, әлгі көгім де ойылар еді дегенді ойлап күлімсіреймін кейде. Екеуіміз бір-бірімізге үйрене бастағандаймыз. Бір күні мен оған осы кітапхананың тұрақты оқырманы болғым келетінін айтқанмын.

— Біз оған қуанамыз, — деген Комаки. Күлімсірегендей болды. Дәл алдына келіп отырғанда ғана

байқадым, күлімсірегені өксіп жылағанға ұқсады осы сәт. Жанарындағы дымқыл жарқылдан да мен соны аңғардым. Ол қағаз-қаламын алды. Сырт-сырт дыбыс естіле бастады.

«Аты-жөніңіз?» «Фамилияңыз?» «Туған жылыңыз?» «Ұлтыңыз?» «Біліміңіз?» «Партиялығыңыз?» «Адресіңіз?»

Сырт-сырт-сырт. Сырт-сырт-сырт-сырт... Жазуы бітті. Мен туралы талай мәлімет біліп алды. Ал мен ол туралы ештеңе білмеймін.

— Кітап таңдай беріңіз, — деді ол. Сосын тағы да жаза бастады бірдеңелерді. Бұл жолы күлімсірегенін анық сездім. Көрдім. Сөйлеген кезде күлімсірегендей болады екен. Бұрын үнемі солай ететін әдеті болған шығар. Кейін, иә, кейін, жаңа ғана мен байқаған дымқыл жарқылдағы мұңға тап болған соң әдетінен жанылып қалған ба? Кім білген?

Таңдаған кітабымды жаздырарда бір тіл қатармын, одан кейін сөйлесерміз деп ойлап едім. Ол ойым жүзеге аспады. Мен ішкі жақтан кітап таңдап алып шыққанымда, тағы да үш-төрт оқушы жиналып қалыпты.

Кітапты тез оқып бітіріп, кітапханаға тағы келдім. Демалысым еді. Сәскеде келгем. Ол терезе алдындағы гүлдерге су құйып жүр екен. Далада алтын сары күз еді. Комакидің үстінде жұқа сары көйлек, түбіттен тоқып, қызылға бояған жемпір. Курихараның кинодағы қимылы секілді еркелеу жүріспен су құйғаны қандай!

— Келіңіз, — деді.

«Келіңіз» дегені оны ауыл қыздарына ұқсатты. Осы жерде жапон қызы — кино жұлдызы ұмыт болды. Кенет Көрпесай ауылы көңіл айнасынан жалт етіп бір көрініп өтті. Көрпесай ауылы! Түрлі-түсті экранда бір жалт етіп өтті ғой!

Тура алдына келіп отырдым. Үстелінің жанына. Өзі әлі су құйып жүр. Шашын сілкіп қайырған сайын экранда Курихара пайда бола қалады. Сары көйлегінің жеңі желбіресе, Көрпесай ауылы шыға келеді.

Үстелдің үстінде ашық кітап жатыр еді. Көз жүгірттім. Теріс оқи беретін әдетім бар. Институтта жүргенде көп тиражды газеттің қызметкері де болғанмын. Теріліп шыққан жолдарды оқуға әуес едім. Бүгінге

дейін газеттің иісін құныға жұтатын әдетім содан болар, бөлкім.

Кітаптың ашық бетін теріс оқып отырмын. «Лестер приехал в семь часов. Дженни, постаравшись как можно красивее нарядить Весту, только что прошла к себе в спальню, чтобы переодеться к вечеру...»

Көзімді жыпылықтаттым. Ойланып қалдым. «Бұл қай кітап? Таныс есімдер ғой. Қандай кітап еді, а?»

Тағы да теріс оқи бастадым: «Однажды утром, когда Лестер читал в гостиной газету, послышался какой-то шорох. Обернувшись, он с удивлением увидел голубой глаз, пристально глядевший на него в щелку притворенной двери...»

Лестер... Дженни... Сорлы Дженни! Аяулы Дженни! Бағы ашылмай қойған сұлу Дженни! Теодор Драйзер екен-ау. «Дженни Герхардт» қой!

Комаки столға келіп отырды. Күрсінді. Сәлден соң барып күлімсіреді. Әжім! Алыстан білінбейтін сияқты еді...

— Кешігуден қорықпайсыз ба?

— Кімнен? — дедім мен. Батылмын. Көптен таныс, еркін сөйлесіп жүрген адамдай сезінемін.

— Кімнен болушы еді...

— Қайдан білесіз? Мүмкін жоқ шығар?

— Алғашқы күні-ақ білгем.

— Бет-жүзімде жазулы тұр ма?

— «Шымкент қаласына жаңадан көшіп келген едік», — дегенсіз. «Келген едім» дей алмағансыз.

— Өзіңіз қорықпайтын боларсыз?

Ол иығын көтеріп қойды.

— «Дженни Герхардт» па?

— Иә. Үшінші әлде төртінші оқуым. Осыны оқысам, жұбаныш табамын.

— Неден? — сұрағым тұрпайы болды.

Ол тағы да иығын көтерді. Иығын қиқаң еткізбей-ақ көтергені, шашына, иегіне, бүкіл болмысына жарасады. Тек көздерінің айналасындағы әжім іздеріне ғана келіспейтіндей.

Ол шарикті қаламын алып, таза дәптерге әлденені жаза бастады. Сиыр тұяғының сыртылына ұқсайды. Көрпесай ауылының сиырлары шашыратқылы беткеймен биікке көтерілгенде тұяқтарынан шығатын осын-